

MELİH YILDIZ

Onların İstanbul'u

*Dünyaca Ünlü
Yazar ve Sanatçılardan
Tanıklıklar...*

Remzi Kitabevi

MELİH YILDIZ 1989 tarihinde Trabzon’da doğdu. Lisans eğitimini İstanbul Bilim Üniversitesi Psikoloji bölümünde, Yüksek Lisans eğitimini ise Haliç Üniversitesi Uygulamalı Psikoloji bölümünde tamamladı. *Kafasına Göre, Edebiyatist, Çevrimdışı İstanbul, Vagon, Popüler Psikiyatri, KE Dergisi, OT Dergisi* gibi basılı; *Kitapeki, EdebiyatBurada* ve *EdebiyatHaber* gibi çevrim içi dergilerde yazdı. Bunların dışında köşe yazarlığı yaptı. Birçok seçkiye öyküleri alındı. *Tren Öyküleri* kitabını yayıma hazırladı. Çocuklar için *Kuzey ve Damla’nın Şampiyonluk Macerası, Konuşan Oyuncaklar*; yetişkinler içinse *Aklın Uçurumunda* ve *Yolu Kartal’dan Geçenler* (Atilla Alp Bölükbaşı ile) adlı kitapları yayımlandı. *KE Dergisi* ve *KE Çocuk Dergisi* yayın yönetmenliği görevlerini sürdürmektedir.

MELİH YILDIZ

Onların İstanbul'u

*Dünyaca Ünlü Yazar ve
Sanatçılardan Tanıklıklar...*

Remzi Kitabevi

ONLARIN İSTANBUL’U / Melih Yıldız

© Remzi Kitabevi, 2026

Her hakkı saklıdır.

Bu yapıtın aynen ya da özet olarak
hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin
yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

Yayına hazırlayan: Abdullah Ezik
James Baldwin fotoğrafı: Allan Warren
Kapak tasarımı: Ömer Erduran

ISBN 978-975-14-2310-8

BİRİNCİ BASIM: Ekim 2026

Kitabın basımı 1500 adet yapılmıştır.

Remzi Kitabevi A.Ş., Akmerkez E3-14, 34337 Etiler-İstanbul

Sertifika No: 10705

Tel (212) 282 2080 Faks (212) 282 2090

www.remzi.com.tr post@remzi.com.tr

Baskı ve cilt: Seçil Ofset, 100. Yıl Mah., Matbaacılar Sitesi

4. Cad. No. 77, Bağcılar-İstanbul

Sertifika No: 44903 / Tel (212) 629 0615

*Yoluma ışık tutan
Öner Ciravoğlu'na...*

İçindekiler

ONLARIN İSTANBUL’U

Maksim Gorki İstanbul’da...	11
Andersen’in Masallar Diyarına Yolculuğu	18
Ruhuna İyi Gelsin Diye İstanbul’a Gelen Yazar.....	24
Mark Twain’in İstanbul Yolculuğundan Hayırsız Ada’ya	31
İşgal İstanbul’unun Toronto’ya Gönderilen Haberleri	36
Ülkesinin Bağımsızlık Mücadelesini İstanbul’da Veren Şair	43
Tepebaşı Bahçesi’nde Konser Dinleyen Ünlü Müzisyen	53
Pera Palas Oteli’ndeki Gizemli Anahtar	58
Sultanların Geçit Törenindeki Yabancılar	67
Alman Dethier’in Müze-i Hümayun Günleri	73
Edmondo de Amicis’i Korkutan Yangın	79
Gustave Flaubert ve Maxime Du Camp Türkiye’de	86
Pierre Loti’nin Kedileri	91
Virginia Woolf’un Ruh Sağlığından Orlando’ya	96
Engin Cezzar’ın Amerikalı Kan Kardeşi	101
İtalyan Yazar Amicis’in İzinde ve Nerval’in Adımladığı Sokaklarda...	108

ANKARA, BURSA, ERZURUM

Fransız Yazarın Mustafa Kemal Paşa ile Buluşması	119
İvo Andriç’in Bursa’daki Bir Günü	129
André Gide’den Alberto Manguel’e Yeşil Bursa Gezisi	135
Bir Şairin Tanıklığında Osmanlı Rus Savaşı	144

Onların İstanbul'u

Maksim Gorki İstanbul'da...

Bir tersanede marangoz olarak çalışan aile büyüğü Maksim Savatiyeviç Peşkov, varlıklı bir aileden gelen Varvara Kaşarin'le evlenir. Varvara'nın babası, damadının maddi gücünün olmaması nedeniyle bu evliliğe karşıdır. Ancak kızı her şeye rağmen Peşkov'u sevmekte, onunla mutlu bir gelecekleri olacağına inanmaktadır. Bu sebeple babasının ne düşündüğünü pek umursamaz. Babasıysa kendisine itaat etmemesinden dolayı kızına kapılarını kapatır.

Evliliğinden mutludur Varvara. İki kez hamilelik süreci geçirir; ancak çocukları, dünyaya gelmeden ölürler. 1868 yılındaysa yine hamiledir. Bu sefer, Aleksey adını verdikleri oğulları dünyaya gelir. Sonrasındaysa Peşkov, çalıştığı tersanede rıhtım müdürü olarak görevlendirilir. Böylece Peşkov ailesinin hayatları düzene girer. Ama mutlulukları çok uzun sürmeyecektir.

Dört yaşındaki Aleksey koleraya yakalanır. Kısa süre sonra da babası... Küçük Aleksey hastalığın pençesinden kurtulsa bile maalesef babası hayatını kaybeder. Eşinin ölümünden sonra, çocuğuyla birlikte çok zor durumda kalır Varvara. Çareyi kendi-

sine kapılarını kapatan babasının yanına dönmekte bulur. Cimri ve huysuz biri olan Vasili Kaşarin, herhangi bir tepki göstermeden kızını ve torununu kabul eder. Ancak kısa bir süre sonra onlara hayatı zindan etmeye başlar. Sebepsiz yere Aleksey’i döver; sırtındaki derisini kaldıracak kadar söğüt dallarıyla âdetâ kamçılar onu. Öyle ki günlerce yüz üstü yatarak sırtındaki yaralarının geçmesini bekler küçücük çocuk. Tabii ki işkenceler bununla sınırlı kalmaz! Dedesi tarafından günlerce aç bırakıldığı da olur. Böyle bir ortamda çocuğunun hayatta kalmasından endişelenen Varvara’ysa çareyi yeniden evlenmekte bulur.

Varvara’nın evliliğinden sonra Aleksey de ilkokula başlar. Ancak Varvara’nın evliliği istediği gibi değildir. Kocasını onlarla hiç ilgilenmez. Aleksey annesinin ayakkabıları, büyükannesinin bluzundan kesilmiş bir paltoyla okula devam eder. Bunun yanı sıra bir de üvey babasının vahşetiyle karşı karşıyadır. Her akşam gözlerinin önünde annesinin öldüresiye dövülmesine şahitlik eder. Bir akşam bu duruma daha fazla tahammül edemeyerek üvey babasını kalbinden bıçaklamaya çalışır. Bıçak şans eseri üvey babasının paltosunu delip kalbine saplanır.

Bu olay üzerine tekrar dedesinin yanına gönderilir Aleksey. Varvara’nın ruh hâli bu acıları daha fazla kaldıramaz. Tüberküloza yakalanır... Kısa bir süre sonra da hayata gözlerini yumar. Annesinin ölümünden sonra hayatı altüst olur Aleksey’in. Dedesi onunla hiçbir şekilde ilgilenmez. Hatta hayatta kalabilmesi için çalışması gerektiğini söyler torununa. Zaten Kaşarin’in işleri de gitgide kötüleşir; evde çok ciddi para sıkıntısı baş gösterir. Bunun üzerine Aleksey, sokaklardan ve bahçelerden sıgır kemikleri, paçavralar, kâğıt ve çiviler toplamaya başlar. Sonra da topladığı atıkları eskicilere satarak gelir elde etmeye çalışır. Tüm bunlar yetmiyormuş gibi bir de okuldaki arkadaşlarının “eskici” ve “dilenci” sözlerine maruz kalır. Çöp kokuyor

diye kimse onun yanında oturmak, onunla arkadaş olmak istemez.

Yaşadığı acı olaylar karşısında okuldan uzaklaşır Aleksey. Bulduğu her işte çalışmaya başlar. Bir lokantada çalışırken de ustasının kitaplara olan düşkünlüğünden etkilenir. Onun kitaplarını okuyarak edebiyatın büyüğü dünyasıyla tanışır. Kendi kendine şiirler ve hikâyeler yazmaya başlar...

Birkaç yıl hapis yattıktan sonra Tiflis'te göz hapsinde olan Aleksander Kaliujniy ile tanışır Aleksey. Onun düşünce dünyasından etkilenir ve yazın konusundaki yol göstericiliğinden faydalanır. Sonunda *Makar Çudra* başlığında bir anlatı kaleme alır. Kaliujniy onun bu anlatısını folklorik öğeler ve üslup bakımından çok beğenir. Hemen yazıyı yayımlanması için mahalli bir gazete olan *Kafkasya*'nın yazı işleri müdürüne götürür. Ancak yazısının yayımlanmayacağını düşünür Aleksey. Yazar olabilme hayallerini kuracağı, 1892 yazı boyunca sürecek bir seyahate çıkar genç adam. Döndüğündeyse yazısının yayımlanacağını öğrenir. Yazısının yayımlanma kararını teyit ettirmek için hemen gazeteye gider. Ve haberin doğruluğunu büyük bir sevinç ve şaşkınlıkla öğrenir.

Aleksey sevinçten yerinde duramıyorken gazetecinin biri yanına gelerek, "Yazını hangi adla imzalamak istiyorsun?" diye sorar. Şüphesiz ki böyle bir soruyu beklemiyordur. Biraz düşünür... Kendi soyadı olan Peşkov "piyon" anlamına geldiğinden, düşkünlük ve aşağılanma hissi uyandırır onda. Ancak o bunun tam tersi karakterdedir. Soyadının ne olacağını düşünürken, sivri dili yüzünden babasına takılan "Gorki" lakabı gelir aklına. Gorki "acı" anlamındadır. Ve adının başına Maksim'i de getirterek, yazısının *Maksim Gorki* imzasıyla çıkmasını ister. Hem de topluma başkaldırmış genç bir yazara bu ismin çok yakışacağını düşünür. İlk yazısı olan *Makar Çudra* 12 Eylül 1892 yılın-

Maksim Gorki

da *Kafkasya* gazetesinde “Maksim Gorki” imzasıyla yayımlanır. Böylece hayatı sefillik içinde, aç, susuz, paçavralar ve pis kokular içinde geçen Gorki için bambaşka bir dünyanın kapısı aralanmış olur.

Yazdıkları sayesinde ünü günden güne Rusya’nın dışına yayılan Gorki, tıpkı annesi ve babası gibi ciğerlerinden rahatsızdır. Bu durumun en büyük sebebi de hiç şüphe yok ki çocukluğundaki kötü şartlar altında, açlık ve pislik içinde yetişmiş olmasıdır. Sağlık sorunlarından dolayı, bir süre, Kontes Panin’in, Gaspra’da kendisine tahsis ettiği bir şatoda kalır. Çünkü bu bölgeyi hekimler, Karadeniz güneşinden yararlanması için, önermişlerdir ona. Burada kaldığı süre boyunca da şatoya yakın oturan Tolstoy’u sık sık ziyaret edip, büyük yazarla derinlemesine siyasi ve edebi sohbetlere dalar.

Gorki sadece edebi konulardaki yazdıklarıyla kabul görüp topluma yön vermez. Siyasi düşünceleri de Rusya’da büyük yankı uyandırır. Ve Rus Devrimi’nin önde gelen isimleri ara-

sında gösterilir. Böylece Lenin gibi önemli siyasi liderlerle de yakın dostluklar kurar. Ancak bu durum, bir süreliğine de olsa, Gorki'nin hayatını altüst eder. Her ne kadar sosyalist Ruslar tarafından kabul görse de Çar'a olan muhalefeti nedeniyle Rusya'dan ayrılmak zorunda kalır.

Yola çıktıktan sonra birlikte yaşadığı Maria Andreyeva'yla New York'a giderler. Burada ilk başlarda Gorki ve eşini çok iyi ağırlarlar. Hatta Mark Twain'in başkanlığındaki yazarlar kulübünde kendisinin şerefine bir yemek verirler. Ancak yemekte, Gorki'nin Çarlık Rusya'ya karşı olan eleştirilerine tahammül edemeyen Rusya Büyükelçisi, Gorki'nin yanındaki kadının meşru eşi olmadığını söylemesi ortamda âdeta şok etkisi yaratır. Bu andan itibaren ABD basınında bir ahlak savaşı açılır Gorki'ye. Gazetelerde tam sayfa haberler çıkar. Ve sonunda kaldıkları otelden de çıkarılırlar.

ABD'de de daha fazla kalamayacaklarını anlayan Gorki ve eşi, bir an önce İtalya'ya gitmekte bulurlar çareyi. Bir gemiye binerek Napoli'ye giderler. İtalyanlar bu büyük Rus yazarını ülkelerinde ağırlamaktan onur duyarlar. Gorki ve eşi Napoli'den sonra Capri Adası'na geçerler. Ve buraya yerleşmeye karar verirler. Tam yedi yıl boyunca da bu adada kalırlar. Rusya'dan birçok misafiri gelir Gorki'nin. Onlarla uzunca süren sohbetler edip, devrime yön verecek fikir alışverişinde bulunurlar.

Gorki, Rus Devrimi gerçekleşikten sonra, tekrar ülkesine geri dönmeye karar verir. Eşi, oğlu ve geliniyle birlikte, İtalya'dan Jean Taures vapuruna binerek yola çıkarlar. 15 Mayıs 1933 tarihinde, İstanbul Boğazı'na geldiklerinde, bu kadim şehri görmeyi çok ister. Bu isteği geri çevrilmez... Vapur Karaköy'e demirler. Büyük Rus yazarının İstanbul'a geldiğini öğrenen İstanbul Vali Yardımcısı Ali Rıza Bey hemen Jean Taures'e gelir. Ali Rıza Bey: "Limanda kaldıkları süre boyunca Türkiye'nin misafiri ol-

*Gorki'nin İstanbul günlerini
haber yapan gazete*

taksiye binip, Taksim anıtına kadar gider. Biraz bu bölgede dolaşır; sonra da Sultanahmet, Süleymaniye ve Ayasofya camilerini gezerek tekrar vapura döner. Bu sefer de vapurda onun şerefine Rus Büyükelçiliği tarafından bir yemek verilir. Yemeğe Halk Fırkası Reisi Cevdet Kerim [İncedayı], Halkevi Reisi Hamit Bey, Maarif Müdürü Haydar Bey ve yanlarındaki heyet katılır. Rus yazar bu yemekte Türkiye'nin edebiyatı ve sahne sanatlarıyla ilgili detaylıca bilgiler edinir.

Aslında Türk kültürüne çok uzak olmadığını söyler büyük yazar. Türk yazarların eserlerini okuduğundan; gençlik yıllarında Kazak ve Kırım Türkleri arasında uzunca yıllar kaldığından ve onları çok sevdiğinden söz eder. Hatta Türklere karşı olan sevgisinden dolayı bazı eserlerinde onlardan bahsettiğini belirtir. Öyle ki eğer sağlığı izin verirse Türkiye hakkında da bir kitap yazma arzusunda olduğunu anlatır kendisini ziyarete gelen heyete.

duklarını, bir istekleri olduğunda her türlü yardımda bulunacaklarını," iletir Gorki'ye.

Ali Rıza Bey'in ilgisinin yanı sıra Ankara'dan da bir telgraf gönderilir Rus yazara. Telgraf Maarif Vekili Dr. Reşit Galip'ten gelmektedir. Ankara'ya, hükümet merkezi görmeye davet etmektedir. Gorki'ye, Rusya'ya geri döneceğini, iyileştikten sonra Türkiye'ye tekrar geleceğini ve o zaman bu davete katılacağını, söyler.

Gorki, nefesinin yeteyeceği yere kadar İstanbul'u gezmek ister. Bir

Vapurun kalkma saati yaklaşmaktadır. İstanbul'u ve İstanbulluları çok sever Gorki; uzunca bir süre kalamadığı için mutsuzdur. Ancak bir daha bu kadim şehre gelip, daha uzun süre kalacağını, hatta Ankara'ya da gideceğinin sözünü verir. Saatler 17.00'yi gösterdiğinde gemi yeniden Rusya'ya doğru hareket eder.

Ne yazık ki sözünde duramaz Gorki! Rusya'ya gittiğinde ciğerleri günden güne iflas eder. Ve takvimler 18 Haziran 1936'yı gösterdiğinde, bir daha asla göremeyeceği İstanbul'u arkasında güzel bir hatıra olarak bırakarak, hayata gözlerini yumar...

Andersen'in Masallar Diyarına Yolculuğu

Hans Andersen, ailesinin geçimini kundura tamirciliğiyle sağlamaya çalışmaktadır. Ancak çok kötü bir kunduracıdır. Sadece basit tamir işlerini yapmak elinden gelir. Danimarka Odense’de neredeyse hiç kimse zorda kalmadıkça onun dükkânına uğramak istemez. Çocukluğunda, babası akli dengesini kaybedince, çalışması ve meslek sahibi olabilmesi için bir kunduracının yanına verilmiştir. Mesleğini hiç sevmeyerek zorunluluktan kundura tamirini öğrenmiştir. Oysaki onun istediği, okuyup, önemli bir yerlere gelebilmek; tiyatro ve edebiyatla ilgilenabilmektir. Ne yazık ki hayat şartları onu hayallerinden uzaklaştırıp atölyesindeki tezgâhına bağlar.

Baba Hans, Marie adında kendisi gibi yoksul bir kadınla evlenir. Bu evlilikten bir oğulları dünyaya gelir. Hans, oğlunun okuyup önemli bir yerlere geleceğini; edebiyatla, müzikle, tiyatroyla ilgileneceğini hayal eder. Tabii ki bu hayallerini küçük oğlunun kulağına fısıldamayı ihmal etmez! Ancak eşi, kocasının fikirlerini küçük oğluna aşılmasından hiç hoşlanmaz. Oğ-

Dünyaca ünlü yazar ve sanatçılar İstanbul'da neler gördü, kimlerle tanıştı, hangi hikâyelerin parçası oldu? Maksim Gorki'nin kısa ziyaretinden Ernest Hemingway'in savaş muhabirliğine, Virginia Woolf'un izlenimlerinden James Baldwin'in dostluklarına uzanan bu kitapta, yazarların hayatları şehrin geçmişiyle buluşuyor.

Melih Yıldız, *Onların İstanbul'u* kitabında Herman Melville, Agatha Christie, Gustave Flaubert, Mark Twain, André Gide, Pierre Loti, Umberto Eco ve Alberto Manguel gibi isimlerin Türkiye'yle kurdukları bağların izini sürüyor. Bu kitap, kişisel hatıralar ve beklenmedik karşılaşmalar eşliğinde bizi tanıdık ünlü isimlere ve yaşadığımız coğrafyaya yeniden bakmaya davet ediyor.

www.remzi.com.tr

ISBN 978-975-14-2310-8

9 789751 423108

KDV'den muaf